

HORIA DUMITRU OPREA

ISTORIA EXPLICATĂ

BACALAUREAT
de nota 10

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE

Istorie de nota 10: Cum să înțelegi trecutul ca să îți asiguri viitorul 3

GHID DE UTILIZARE 5

PROGRAMA PENTRU PROBA SCRISĂ A EXAMENULUI NAȚIONAL

DE BACALAUREAT - ISTORIE 8

PARTEA I: POPOARE ȘI SPAȚII ISTORICE

CAPITOLUL 1. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Ghid de studiu aprofundat 9

Memoratorul temei (sinteză) 18

Strategie pentru examen 20

PARTEA II: OAMENII, SOCIETATEA ȘI LUMEA IDEILOR

CAPITOLUL 2. Secolul al XX-lea – între democrație și totalitarism

Ghid de studiu aprofundat 23

Memoratorul temei (sinteză) 29

Strategie pentru examen 31

CAPITOLUL 3. Constituțiile din România

Ghid de studiu aprofundat 34

Memoratorul temei (sinteză) 38

Strategie pentru examen 40

PARTEA III: STATUL ȘI POLITICA

CAPITOLUL 4. Autonomii locale și instituții centrale în spațiul românesc (secolele IX–XVIII)

Ghid de studiu aprofundat	41
Memoratorul temei (sinteză)	45
Strategie pentru examen	46

CAPITOLUL 5. Statul român modern: de la proiect politic la realizarea României Mari (secolele XVIII–XX)

Ghid de studiu aprofundat	49
Memoratorul temei (sinteză)	54
Strategie pentru examen	56

CAPITOLUL 6. România postbelică. Stalinism, național-comunism și disidență anticomunistă

Ghid de studiu aprofundat	59
Memoratorul temei (sinteză)	62
Strategie pentru examen	63

PARTEA IV: RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

CAPITOLUL 7. Spațiul românesc între diplomație și conflict în Evul Mediu și la începuturile modernității

Ghid de studiu aprofundat	66
Memoratorul temei (sinteză)	70
Strategie pentru examen	72

CAPITOLUL 8. România și concertul european. De la „Criza Orientală” la marile alianțe ale secolului al XX-lea

Ghid de studiu aprofundat	75
Memoratorul temei (sinteză)	79
Strategie pentru examen	81

CAPITOLUL 9. România în perioada Războiului Rece

Ghid de studiu aprofundat	84
Memoratorul temei (sinteză)	87
Strategie pentru examen	88

PARTEA V: LABORATORUL DE EXAMEN

SECȚIUNEA 1: GREȘELI FRECVENTE ȘI SOLUȚII (Așa NU/Așa DA)

Subiectul I	90
Subiectul II	94
Subiectul III	99

SECȚIUNEA 2: MODELE DE TESTE REZOLVATE INTEGRAL

Testul 1	103
Testul 2	110
Testul 3	117
Testul 4	124
Testul 5	131

ANEXĂ: VIZUALIZAREA ISTORIEI. TABELE	138
--	-----

ISTORIE DE NOTA 10

Cum să înțelegi trecutul ca să îți asiguri viitorul

Dragi elevi,

Dacă țineți această carte în mână, probabil vă aflați într-una dintre cele două situații: fie sunteți pasionați de istorie și vreți să atingeți perfecțiunea la examen, fie vă simțiți copleșiți de informația stufoasă din anumite manuale, de anii care par să se amestece și de teama că veți uita totul în fața foii de examen.

Indiferent de categoria în care vă aflați, această carte a fost scrisă pentru voi!

Am creat acest ghid dintr-un sentiment de frustrare pe care îl împărtășim cu toții: majoritatea materialelor de pe piață îți spun ce să înveți, dar nu te învață cum să gândești istoric. Bacalaureatul la Istorie nu este doar un test de memorie, ci și un test de logică. Nu câștigă cel care tocește mecanic, ci cel care înțelege mecanismele: cauza și efectul.

De ce este această carte diferită?

Nu este doar un alt rezumat. Este un **antrenor personal** pentru examen. Iată structura unică pe care v-o propun:

1. **Teoria decodificată:** Fiecare temă din programă este explicată clar, este eliminat „balastul” și păstrat esențialul. Veți găsi casete de „Logică Istorică” ce vă explică de ce s-au întâmplat anumite lucruri așa cum s-au întâmplat, iar datele seci sunt transformate într-o poveste coerentă.
2. **Memoratorul temei:** La finalul fiecărui capitol, veți găsi o sinteză vizuală – o „hartă conceptuală” care vă ajută să recapitulați o temă întreagă în doar 5 minute. Este arma voastră secretă pentru dimineața examenului.
3. **Strategia de examen:** Aici învățați secretele baremului. Vă ofer algoritmi clari pentru redactarea eseului, liste de conectori pentru cauzalitate și vă învăț cum

să evitați capcanele clasice (cum ar fi confundarea noțiunii de *unire* cu aceea de *unificare* sau tratarea unei perioade istorice diferite de cea cerută).

4. Modele de rezolvare: Vedeți exact cum arată un răspuns de nota 10.

Ce veți câștiga folosind acest ghid?

- ⇒ **Timp:** Veți învăța mai repede, pentru că informația este structurată logic.
- ⇒ **Claritate:** Nu veți mai confunda domnii/domnitorii sau constituțiile între ele.
- ⇒ **Siguranță:** Veți intra în examen știind exact ce așteaptă corectorul de la voi.

Istoria românilor este fascinantă, dramatică și plină de lecții. Dar pentru bacalaureat, ea trebuie să fie, înainte de toate, **organizată**. Această carte este instrumentul vostru pentru a transforma haosul în ordine și materia stufoasă într-un text de nota 10.

Succes! Hai să scriem istorie!

GHID DE UTILIZARE: PLANUL DE BĂTAIE

Această carte nu este un roman de citit seara înainte de culcare. Este un **instrument de antrenament**. Dacă o folosești pasiv (doar citind), vei reține 20%. Dacă o folosești activ (aplicând metoda de mai jos), vei reține 90%.

Am construit acest ghid pe baza a **4 PAȘI (Metoda S.D.F.T.)**. Urmează-i pentru fiecare temă.

PASUL 1: SCANAREA (5 minute) – „Construiește scheletul”

Nu începe niciodată să citești o lecție nouă din prima propoziție. Creierul tău are nevoie de o hartă conceptuală.

- ⇒ **Ce faci:** Deschide tema (ex.: *Statul Modern*). Citește doar **Titlurile, Subtitlurile** și uită-te la **Harta Schematică** și la **Schema Logică**.
- ⇒ **Scop:** Să știi unde începe și unde se termină povestea. Să înțelegi cadrul general (Cine? Unde? Când?).
- ⇒ **Rezultat:** Creierul tău a creat „sertarele” în care va așeza informația.

PASUL 2: DECODAREA (30-40 minute) – „Umple sertarele”

Citește secțiunea „**Ghid de studiu profundat**”.

- ⇒ **Regula de aur:** NU încerca să memorezi ani sau nume acum! Obiectivul tău este **LOGICA**.
- ⇒ **Ce faci:** Citește textul și pune-ți întrebarea „**DE CE?**”.
- ⇒ **Indiciu:** Urmărește cu atenție casetele marcate cu **LOGICĂ ISTORICĂ**. Acolo se află secretul înțelegerii.

PASUL 3: FIXAREA (15 minute) – „Fotografiază esențialul”

Acum e momentul să memorezi. Mergi la secțiunea **MEMORATORUL TEMEI**.

- ⇒ **Ce faci:** Aici ai sinteza vizuală. Memorează anii-cheie, termenii din dicționar și tabelele comparative.
- ⇒ **Tehnica „Active Recall”:** Citește tabelul și încearcă să-l reproduci din memorie pe o foaie goală. Verifică ce ai greșit. Repetă până iese perfect. Ce ai scris cu mâna ta rămâne în minte pentru multă vreme.

PASUL 4: TESTAREA (20 minute) – „Antrenează-te pentru examen”

Mergi la secțiunea **STRATEGIE PENTRU EXAMEN**.

- ⇒ **Ce faci:** Citește capcanele (ca să știi ce să eviți). Apoi, ia un subiect de eseu propus și schițează scheletul pe ciornă, folosind „Algoritm de Esecu” oferit.
- ⇒ **Verificare:** Ai folosit termenii de specialitate din lista „Vocabular de Barem”? Ai respectat structura cauză–efect?

CUM FOLOSEȘTI ATLASUL CRONOLOGIC

- ⇒ Când înveți o lecție (de exemplu, Unirea din 1859), deschide Atlasul Cronologic. Vezi ce se întâmplă în Europa în acei ani.
- ⇒ Așa vei putea scrie în eseu fraze de nota 10 precum: **„Unirea Principatelor s-a realizat într-un context european favorabil, marcat de înfrângerea Rusiei în Războiul Crimeii.”**

CUM SĂ ÎȚI PLANIFICI TIMPUL

Nu toți elevii au același ritm. Alege planul care ți se potrivește.

PLANUL „MARATON” (Ai 1 an la dispoziție)

- ⇒ **Ritm:** 1 Temă la 2 săptămâni.
- ⇒ **Săptămâna 1:** Parcurgi pașii 1 și 2 (Înțelegerea).

- ⇒ **Săptămâna 2:** Parcurgi pașii 3 și 4 (Memorarea și Testarea).
- ⇒ **Avantaj:** Memoria de lungă durată va fi ireproșabilă. Nu vei avea emoții în vară.

PLANUL „SPRINT” (Ai 2 luni la dispoziție)

- ⇒ **Ritm:** 1 Temă la 3 zile.
- ⇒ **Focus:** Insistă pe **Memoratoare** și pe **Strategiile de Examen**. Citește teoria detaliată doar acolo unde simți că nu înțelegi logica.
- ⇒ **Avantaj:** Acoperi toată materia rapid, concentrându-te pe ceea ce punctează baremul.

PLANUL „SUPRAVIEȚUIRE” (Ai 1 săptămână la dispoziție)

- ⇒ **Ritm:** 2 Teme pe zi.
- ⇒ **Metoda:** Citește **DOAR** următoarele secțiuni:
 1. **Harta Schematică** (ca să ai orientare).
 2. **Memoratorul Temei** (pentru informația brută).
 3. **Strategia de Examen** (ca să știi cum să scrii eseul).
- ⇒ **Avantaj:** Îți salvează pielea. Vei ști suficient cât să iei o notă onorabilă, folosind șabloanele de redactare.

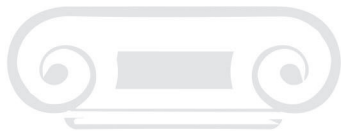
SFATURI FINALE

La Bacalaureat la Istorie, **nu câștigă cine știe cele mai multe detalii, ci cine greșește cel mai puțin.**

- ⇒ Fii foarte atent să nu faci greșeli grave (confundarea termenilor, tratarea unei perioade istorice diferite de cea cerută etc.).
- ⇒ Folosește **șabloanele de exprimare** din carte. Nu încerca să fii original cu orice preț; fii corect și academic.
- ⇒ Ai încredere în proces. Dacă parcurgi toate temele folosind metodele expuse în această carte, nota 10 va fi o consecință firească.

Succes la antrenament!

Memoratorul temei

(sinteză)

1. ECUAȚIA FORMĂRII POPORULUI (A ETNOGENEZEI)

Cum s-a format poporul român? (sec. I–VIII)

Substratul (dacii) + stratul (romanii) + adstratul (slavii) = poporul român

- ⇒ **Dacii (baza):** Nu au fost exterminați.
- ⇒ **Romanii (esența):** Au adus **limba latină**. Suntem o „insulă de latinitate” într-o mare slavă.
- ⇒ **Slavii (influența):** Au venit târziu (sec. VI). Ne-au îmbogățit vocabularul, dar **nu** au schimbat structura latină a limbii.

2. AXA CRONOLOGICĂ A „VIZIUNII ISTORICILOR” –

Evoluția ideii de romanitate de-a lungul secolelor

- ⇒ **Evul Mediu Timpuriu (străinii ne confirmă prezența neîntreruptă pe acest teritoriu):**
 - ✍ **Sec. VII:** Împăratul Mauricius (*Strategikon*) ne numește „romani”.
 - ✍ **Sec. XII:** Anonymus (*Gesta Hungarorum*) confirmă prezența românilor („blachi”) în Transilvania în momentul venirii maghiarilor (Gelu, Glad, Menumorut).
- ⇒ **Renașterea/umanismul (sec. XIV–XVI):**
 - ✍ **Cărturarii redescoperă latinitatea limbii.**
 - ✍ **Poggio Bracciolini:** Primul umanist italian care remarcă originea latină.
 - ✍ **Nicolaus Olahus:** Primul umanist român care susține ideea **unității de neam**.
- ⇒ Sec. XVII–XVIII (mândrie și politică):
 - ✍ Cronicarii: Grigore Ureche („De la Râm ne tragem”), Miron Costin.
 - ✍ **Școala Ardeleană:** Folosește ideea de romanitate ca pe o **armă politică** în *Supplex Libellus Valachorum* (1791) pentru a cere drepturi în Transilvania.

3. CONTINUITATE vs. IMIGRAȚIONISM

Context: Formarea Austro-Ungariei (1867). Maghiarii aveau nevoie de o teorie care să nege drepturile românilor în Transilvania.

CRITERIU	TEORIA IMIGRAȚIONISTĂ (Robert Roesler, 1871)	TEORIA CONTINUITĂȚII (Hasdeu, Xenopol, Iorga)
DACII (106)	Au fost exterminați în totalitate în războaie	Un popor nu poate fi exterminat complet. Columna lui Traian arată pe daci și după război
ROMANII (271)	Au părăsit Dacia complet (<i>terra deserta</i>)	Au plecat doar armata și administrația. Țăranii au rămas
FORMAREA POPORULUI ROMÂN	La sud de Dunăre (apoi au migrat la nord)	Pe ambele maluri ale Dunării (Dacia)
ARGUMENTE	Lipsa elementelor gotice în limbă	Arheologic: <u>Donariul de la Biertan</u> (creștinism în lb. latină, sec. IV). Lingvistic: <u>hidronimia</u> (numele râurilor Olt, Mureș etc. au origini antice)

4. EXTREMELE SEC. XX (istoria politizată)

- ⇒ **Interbelic:** Echilibru științific. **Gheorghe I. Brătianu** explică „miracolul” supraviețuirii românilor.
- ⇒ **Comunism (anii 1950): Mihail Roller.** Falsifică istoria, exagerând rolul slavilor (pentru a fi pe placul URSS).
- ⇒ **Comunism (anii 1980): Protocronismul.** Se exagerează rolul dacilor (Burebista, Decebal), minimalizându-se rolul romanilor (pentru a susține naționalismul lui Ceaușescu).

Strategie pentru examen

Această temă nu testează doar dacă știi istorie, ci și dacă înțelegi cum a fost scrisă istoria. Iată cum să abordezi subiectele pentru a obține punctaj maxim.

1. Distincția de aur: fapt istoric vs. viziune istorică

Aici apare una dintre cele mai frecvente greșeli. Citește atent cerința!

⇒ **Dacă cerința este:** „Prezentați procesul de formare a poporului român” → scrii despre **daci, romani, războaie, asimilare** (fapte).

⇒ **Dacă cerința este:** „Prezentați viziunea istoricilor despre romanitate” → scrii despre **cronicari, Școala Ardeleană, Roesler, Xenopol** (cărți și teorii).

Nu le amesteca! Nu povesti despre Decebal când ești întrebat despre A.D. Xenopol.

2. Algoritmul de eseu: „Romanitatea în epoca modernă”

Acesta este subiectul „vedetă” al temei. Dacă trebuie să scrii un eseu despre disputa din sec. XVIII–XIX, urmează acest schelet:

1. Contextul politic (cauza): Începi prin a spune că în sec. XVIII și XIX, istoria a fost folosită ca armă politică în Transilvania. Românii cereau drepturi, iar Curtea de la Viena/Budapesta căuta motive să le refuze.

2. Acțiunea românilor (sec. XVIII): Prezintă **Școala Ardeleană** și documentul *Supplex Libellus Valachorum* (1791).

⇒ **Argumentul lor:** „Suntem cei mai vechi și nobili (urmași ai Romei), deci ar trebui să avem drepturi.”

3. Reacția străină (sec. XIX): Prezintă **teoria imigraționistă** (Robert Roesler, 1871).

⇒ **Scopul:** Justificarea stăpânirii austro-ungare.

⇒ **Teza:** Dacii au dispărut, românii au venit târziu.

4. Contraatacul științific: Răspunsul lui **A.D. Xenopol** și al lui **B.P. Hasdeu**.

⇒ **Metoda:** Au demontat teoria lui Roesler folosind dovezile (Donariul de la Biertan, toponimia).

5. **Concluzia:** Teoria continuității a învins pe tărâm științific, fiind confirmată de arheologia modernă.

3. Lista de argumente „glonț” (obligatorii)

Când trebuie să combați teoria imigraționistă într-un eseu, nu folosi vorbe goale („noi am fost aici mereu”). Folosește unul dintre aceste **3 argumente** concrete pentru a primi punctele pe „folosirea informației istorice”:

⇒ **Argumentul arheologic: Donariul de la Biertan** (sec. IV, jud. Sibiu).

✎ **De ce e important:** Are inscripție în **latină** („Ego Zenovius...”) și simbol creștin. Demonstrează că exista populație vorbitoare de latină în Dacia după Retragerea Aureliană.

⇒ **Argumentul lingvistic (toponimia):** Numele cursurilor mari de apă (**Dunăre, Olt, Mureș, Siret** etc.) sunt de origine antică.

✎ **De ce e important:** Dacă românii ar fi plecat și s-ar fi întors după 1 000 de ani, cursurile de apă ar fi avut nume maghiare sau slave, nu antice.

⇒ **Argumentul logic:** Niciun popor nu își părăsește pașnic pământul la ordin.

✎ **De ce e important:** Retragerea Aureliană a vizat administrația și armată romană, nu întreaga populație a provinciei. Țăranii au rămas să cultive pământul.

4. Capcanele sec. XX (comunismul)

Uneori, subiectul cere „Viziunea despre romanitate în a doua jumătate a sec. XX”. Aici trebuie să știi cele două extreme:

⇒ **Anii 1950 (Mihail Roller):** Romanitatea este negată/minimalizată. Se exagerează influența slavă (pentru a face pe placul URSS).

⇒ **Anii 1970–1980 (Ceaușescu):** Romanitatea trece pe planul doi. Se exagerează elementul **dacic** (protocronismul – noi am fost primii, dacii erau geniali).

5. Ponturi de redactare (cuvinte de legătură)

⇒ **Când vorbești despre Gesta Hungarorum:** „Izvorul istoric maghiar care **infirmă** teoria imigraționistă, atestând prezența românilor.”

- ⇒ ***Când vorbești despre Roesler:*** „Teoria a avut un **caracter politic**, fiind elaborată pentru a fi justificată dominația habsburgică.”
- ⇒ ***Când vorbești despre Biertan:*** „Argumentul **arheologic indubitabil** al continuității de locuire și credință.”

6. Vocabular de nota 10 (cuvinte de legătură)

Folosește aceste expresii pentru a impresiona corectorul:

- ⇒ „***Caracterul polemic al teoriilor istorice...***”
- ⇒ „***Politizarea istoriei în contextul luptei pentru emancipare națională...***”
- ⇒ „***Argumentele științifice aduse de reprezentanții istoriografiei românești...***”
- ⇒ „***Sinteza daco-romană, fundamentul etnic al poporului român...***”

- ❑ **Lipsa coerenței cronologice:** Expunerea sare, de exemplu, de la anul 1980 la 1950 și apoi la 1970, fără respectarea succesiunii temporale, ceea ce afectează fluența și claritatea eseului.
- ❑ **Relația cauză–efect:** Eseul trebuie să evedențieze *de ce* s-au întâmplat anumite lucruri (ex.: industrializarea forțată a dus la nevoia de a importa tehnologie din Vest, ceea ce a influențat politica externă).

Așa DA!

Evoluția României între 1947 și 1985

Perioada cuprinsă între anii 1947 și 1985 reprezintă pentru România epoca instaurării, consolidării și transformării regimului comunist. Evoluția statului în acest interval a fost marcată de trecerea de la o monarhie constituțională la o republică populară de tip stalinist, urmată de o perioadă de relativă relaxare și afirmare a independenței față de Moscova sub Nicolae Ceaușescu, care a degenerat ulterior într-un regim dictatorial personalizat.

Un fapt istoric crucial desfășurat la începutul acestei perioade (1947–1948) a fost **adoptarea Legii naționalizării principalelor mijloace de producție la 11 iunie 1948**. Acest eveniment a reprezentat piatra de temelie a transformării structurii economice a României după modelul sovietic. Un prim aspect al acestui proces a fost desființarea proprietății private în sectoarele vitale: industria, exploatarea miniere, sistemul bancar, asigurările și transporturile. Un al doilea aspect a vizat trecerea acestor întreprinderi în proprietatea statului, fapt ce a permis Partidului Muncitoresc Român să implementeze economia planificată și controlată centralizat, eliminând definitiv baza economică a burgheziei și a opoziției politice.

În ceea ce privește politica externă a României în perioada 1949–1960, aceasta a fost caracterizată de o subordonare totală față de interesele Uniunii Sovietice, România fiind integrată deplin în structurile blocului comunist. Un prim aspect relevant este participarea României ca membru fondator la constituirea, în 1949, a **Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER)**, organizație menită să coordoneze economiile statelor satelit în funcție de nevoile Moscovei. Un al doilea aspect este reprezentat de aderarea României la **Tratatul de la Varșovia** în 1955. Această alianță militară a consfințit statutul României de aliat disciplinat al URSS în contextul Războiului Rece, asigurând prezența trupelor sovietice pe teritoriul național până în anul 1958, când liderul Gheorghe Gheorghiu-Dej a reușit să obțină retragerea acestora.

Trecerea la o nouă etapă a regimului comunist din România s-a produs în 1965, odată cu venirea la conducere a lui Nicolae Ceaușescu, după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. În primii ani ai conducerii sale (1965–1971), regimul a cunoscut

o relativă deschidere politică și o distanțare față de influența sovietică. Totuși, după vizitele efectuate în 1971 în China și Coreea de Nord, orientarea politică s-a schimbat semnificativ. Prin lansarea *Tezelor din iulie* (1971), s-au pus bazele unei politici de întărire a controlului ideologic și de dezvoltare a **culturii personalității**, care a devenit una dintre trăsăturile definitorii ale regimului Ceaușescu.

Deoarece dorea să își consolideze puterea absolută și să elimine orice influență a vechii gărzi a partidului, Ceaușescu a impus o ideologizare forțată a culturii și educației. **Efectul** acestei practici a fost transformarea liderului într-un simbol mesianic, „Geniul Carpaților”, și controlul total asupra societății civile, care a fost privată de orice formă de exprimare liberă.

Referitor la politica externă promovată de România în perioada 1965–1985, în cadrul Războiului Rece, se poate formula următorul punct de vedere: **Această politică s-a caracterizat printr-o distanțare strategică față de directivele Moscovei și o deschidere diplomatică fără precedent către lumea occidentală.**

Acest punct de vedere poate fi susținut prin argumentul istoric al **condamnării invaziei Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia în august 1968**. Nicolae Ceaușescu a refuzat să implice România în această intervenție armată și a ținut un discurs public vehement la București, denunțând agresiunea împotriva unui stat socialist „frate”. **Deoarece** România dorea să își afirme suveranitatea națională și să prevină o eventuală intervenție similară pe propriul teritoriu, a căutat protecție și recunoaștere internațională în afara sferei sovietice. **Așadar**, prin această poziție de independență, România a obținut beneficii economice și diplomatice din partea Occidentului, a fost primită în Fondul Monetar Internațional și i s-a acordat clauza națiunii celei mai favorizate de către Statele Unite ale Americii, devenind un partener de dialog privilegiat pentru liderii occidentali în contextul destinderii din timpul Războiului Rece.

În **concluzie**, perioada 1947–1985 a reprezentat un arc sinuos în istoria României. De la statutul de satelit docil al URSS, care a distrus proprietatea privată prin naționalizarea din 1948, statul român a evoluat către o formă de național-comunism ce a combinat o politică externă de autonomie spectaculoasă cu o politică internă marcată de un cult al personalității sufocant. Deși începutul perioadei Ceaușescu a oferit speranțe de reformă, finalul intervalului analizat găsea România într-un izolaționism tot mai accentuat și sub presiunea unui regim totalitar tot mai rigid.